

Kooste YOUNG-sidosryhmäpäivän dialogeista

Kehityskohteita ja ratkaisuehdotuksia nuorten hyvinvoinnin haasteisiin

YOUNG-tutkimusohjelman sidosryhmäpäivässä 27.10.2025 keskusteltiin tutkijoiden ja asiantuntijoiden kanssa ratkaisusta lasten ja nuorten esittämiin huoliin omaan hyvinvointiinsa liittyen. Tästä koosteesta löytyvät dialogeissa käytyjen keskusteluiden keskeisimmät teemat ja keskusteluista nousseita ratkaisuehdotuksia nuorten hyvinvoinnin toteutumisen edistämiseksi.

Keskeisiksi teemoiksi nousivat:

1. Hyvinvoinnin kokonaisvaltainen rakentuminen ja yhteisön merkityksen tunnistaminen
2. Nuorten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen vahvistaminen sekä adultismin purkaminen
3. Palveluiden hajautuneisuus ja sirpaleinen hoitosuhde haasteena – ammattilaisten yhteistyötä ja tiedon jakamista vahvistettava
4. Ennaltaehkäisevään työhön on panostettava
5. Väkivallan tunnistaminen ja varhainen puuttuminen
6. Mielenterveystaitojen vahvistaminen
7. Koulun ja opettajan merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnin rakentumisessa
8. Perheiden ja lähipiirin merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnin rakentumisessa
9. Asenneilmapiirin kehittäminen ja avoimen keskustelukulttuurin vahvistaminen
10. Sosiaalinen media ja digitaalinen vuorovaikutus
11. Tiedolla johtaminen ja tutkimustiedon käyttäminen palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa

1. Hyvinvoinnin kokonaisvaltainen rakentuminen ja yhteisön merkityksen tunnistaminen

Keskusteluissa nousi vahvasti esiin, että nuorten hyvinvointi on monitasoinen ja koko yhteiskunnan laajuinen kysymys. Nuoren hyvinvointia tuetaan niin terveys-, sosiaali- ja sivistyspalveluissa ja se rakentuu poliittisten päätösten ja yhteiskunnan rakenteiden määrittämässä ympäristössä. Nuoren hyvinvointiin vaikuttavat arjen ihmissuhteet, vapaa-ajan mahdollisuudet, koulun ja muiden nuoren hyvinvointia tukevien palveluiden vuorovaikutus nuoren ja hänen perheensä kanssa sekä muu ympäristö, johon nuori on kiinnittynyt, esimerkiksi sosiaalinen media. Nuorten hyvinvoinnin haasteita ei tule tarkastella vain yksilön ongelmina. Tällä hetkellä yhteisön rooli jää liian usein huomiotta, vaikka se on ratkaiseva nuoren jaksamisen, kiinnittymisen ja koko hyvinvoinnin kannalta.

Harrastukset ja vapaa-ajan yhteisöt ovat merkittäviä suojaavia tekijöitä. Jokaisella nuorella tulisi olla mahdollisuus mielekkääseen toimintaan, joka tuo osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksia, mielekästä tekemistä, merkityksellisiä vertaissuhteita ja turvallisia aikuisia. Hyvinvointia on vahvistettava kokonaisvaltaisesti: terveydenhuollon, koulun ja muiden sivistyspalveluiden, sosiaalipalveluiden, järjestöjen, perheiden ja vapaa-ajan sektorin yhteistyönä.

Nuorten moninaisuus on tunnistettava nykyistä paremmin. Kaikkia nuoria ei voi niputtaa yhteen ryhmään, vaan palveluissa ja niiden suunnittelussa sekä nuorten kohtaamisessa on huomioitava

nuorten erilaiset taustat ja elämäntilanteet. Nuorisotyön menetelmiä voisi hyödyntää myös muissa nuorille tarkoitetuissa palveluissa, sillä nuorisotyössä keskeisenä lähtökohtana on nuorten moninaisuuden tunnistaminen, erilaiset elämäntilanteet, yhteisö sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kiinnittyminen. Nuorisotyössä nuori kohdataan subjektina, mikä näkyy keskustelevana ja nuorta osallistavana lähestymistapana, jossa nuori osallistuu palvelupolun suunnitteluun sekä tarvittavan tuen määrittämiseen. Tällaista nuorten osallistamista palveluprosessin suunnitteluun ja toteutukseen tulisi vahvistaa.

- Hyvinvoinnin haasteet eivät ole vain yksilön ongelma. Huomioidaan myös yhteisön merkitys ratkaisujen kehittämisessä.
- Vahvistetaan terveydenhuollon, koulun, nuorisotyön, sosiaalipalveluiden, järjestöjen, perheiden ja vapaa-ajan sektorin yhteistyötä nuorten kokonaisvaltaisessa tukemisessa.
- Tunnistetaan nuorten moninaisuus, erilaiset tausta ja elämäntilanteet sekä otetaan nuoret mukaan pohtimaan ratkaisuja.

2. Nuorten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen vahvistaminen sekä adultismin purkaminen

”Uskalletaanko kuunnella nuoria ja ollaanko valmiita kuulemaan esim. heidän vastaus ”mitä kuuluu?” -kysymykseen? Vaikkei se olisikaan sitä mitä olisi odottanut. Vai toimitaanko omista oletuksista käsin – onko aikuisilla ”valmiit vastaukset”?”

Keskusteluissa korostui kohtaamisen ja kuuntelemisen arvo – pienetkin arjen huomion osoitukset ovat merkittäviä. Nuoren lähellä tulisi olla turvallisia, kuuntelevia, nuoresta välittäviä ja helposti lähestyttäviä aikuisia, joille nuoren on helppo kertoa asioistaan – niin negatiivisista kuin positiivisista. Turvallisen aikuisen olisi hyvä olla helposti nuorten saavutettavissa niissä ympäristöissä, joissa nuoret itse ovat. Turvallisia aikuisia voivat olla vanhempien lisäksi esimerkiksi opettajat, koulukoutsit, harrastuksien ohjaajat tai monet muut nuorten kanssa työskentelevät aikuiset. Matalan kynnyksen arkisen kohtaamisen mahdollisuuksia ja niiden vahvistamista pidettiin tärkeänä keinona edistää nuorten hyvinvointia.

Keskusteluissa nostetaan esille, että tällä hetkellä nuorten aito kuunteleminen palveluissa ei aina toteudu, ja kuuntelemisen ja kohtaamisen menetelmiä olisi hyvä analysoida ja tarvittaessa kehittää vastaamaan paremmin nuorten tarpeisiin. Tärkeänä pidettiin sitä, että nuorella on mahdollisuus kuvata ja kertoa, miten hän kokee asiat. Tärkeää olisi vahvistaa työskentelytapaa, jossa nuori kohdataan objektin sijaan subjektina ja toimijuutta vahvistetaan: tuetaan kokemusten sanoittamista ja autetaan nuorta ymmärtämään omaa tilannetta.

Nuorille tulisi tarjota erilaisia tapoja kertoa kokemuksistaan ja tarvitsemastaan tuesta, valita kenelle ja miten hän kertoo huolensa (esim. kasvokkain puhuminen tai anonymisti digitaalisia kanavia käyttäen). Tärkeää on saada tuntee, ettei ollut virhe avautua. Kohtaamisessa voitaisiin myös hyödyntää enemmän

esimerkiksi nuorisotyöstä tuttuja toiminnallisia menetelmiä, jolloin nuoren kanssa ei vain puhuta, vaan myös tehdään asioita yhdessä ja ollaan mukana nuoren omassa arjessa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi liikkumista, kävelyä, mopon korjausta tai muuta nuorelle merkityksellistä yhteistä tekemistä. Arkinen välittäminen, läsnäolo ja rauhallinen kohtaaminen ovat tärkeitä, eikä kuuntelijan aina tarvitse olla ammattilainen.

Palveluissa vuorovaikutustyön merkitys on monien keskusteluihin osallistuneen mukaan jäänyt taka-alalle. Tämä nähtiin osin työn suorittamiseen liittyvänä arvovalintana ja pohdittiin sitä, mihin käytössä olevia resursseja halutaan käyttää. Vuorovaikutustyötä tukevaa tutkimusnäyttöä on paljon ja tärkeää olisi ymmärtää vuorovaikutus nuorten kanssa tehtävän työn tärkeäksi osaksi. Tällä hetkellä ajan kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta palveluissa rajoittavat ajan ja resurssien puute, rakenteelliset rajoitteet ja luvat (mihin työaikaa saa käyttää), työn liiallinen suoritteistaminen ja ratkaisukeskeinen tai medikalisoitunut työote.

”Riski kun menee juttelee, että aikuiset myös takertuu asioihin, kun vain haluaisi purkaa mieltä.”

Nuorten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen haasteena mainittiin myös adultismi. Monissa keskusteluissa tunnistettiin yhtäältä nuorten kokemus siitä, että heidän näkemyksiään ja toiveitaan ei aina oteta vakavasti, ja toisaalta se, että aikuisten ja nuorten kokemukset palveluiden onnistumisesta ja nuoren kuulluksi tulemisesta voivat erota toisistaan. Aikuisten taipumus ajatella ”tietävänsä paremmin” voi estää aidon dialogin ja vuorovaikutuksen, jolloin nuoren oma ääni ja kokemus voivat jäädä kuulematta tai sivuutetuiksi. Yhteiskunnassa nuorille on annettava tilaa määritellä itse itsensä.

- Varmistetaan, että turvallisia aikuisia on helposti saavutettavissa niissä ympäristöissä, joissa nuoret itse ovat.
- Kuuntelijan ei aina tarvitse olla ammattilainen. Varmistetaan, ettei nuorelle tule tunnetta, että oli virhe kertoa tai että oli tullut väärän ihmisen puheille.
- Lisätään palveluissa työskentelytapaa, jossa nuoren toimijuutta vahvistetaan: tuetaan kokemuksen kertomisessa ja sanoittamisessa.
- Tarjotaan nuorille erilaisia tapoja kertoa kokemuksistaan ja tarvitsemastaan tuesta. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan toiminnallisia menetelmiä.
- Vältetään adultismia. Annetaan nuorille tilaa määritellä itse itsensä.

3. Palveluiden hajautuneisuus ja sirpaleinen hoitosuhde haasteena – ammattilaisten yhteistyötä ja tiedon jakamista vahvistettava

Palveluiden sirpaleisuus ja organisaatioiden rajat (vastuualueiden ja maantieteelliseen sijaintiin liittyvä hajautuminen), hoitosuhteen lyhytkestoisuus ja ammattilaisten vaihtuvuus vaikeuttavat nuorten hoitoa. Moni nuori joutuu kertomaan saman tarinan useille eri työntekijöille, koska tieto ei aina siirry työntekijältä toiselle organisaatioiden sisällä ja välillä, ja nuoresta vastuussa olevat henkilöt voivat vaihtua usein. Tähän vaikuttavat myös salassapito- ja vaitiolovelvollisuuskäytännöt, joita ei aina

sovelleta lapsen edun mukaisesti. On tärkeää kehittää tiedonjaon ja -vaihdon käytäntöjä siten, että tarvittavat nuorta koskevat tiedot välittyisivät ammattilaiselta toiselle ja nuorta hoidettaisiin ja tuettaisiin moniammatillisesti yhteistyössä eri sektorien toimijoiden kanssa. Hoitosuhteiden tulisi olla mahdollisimman vakaita ja pitkäkestoisia, sillä luottamus rakentuu ajan myötä.

Keskusteluissa nostettiin esille myös nuorten hyvinvointiin liittyvän osaamisen jakautuminen eri organisaatioiden välille sekä huoli siitä, miten tieto siirtyy kunnista hyvinvointialueille. Moniammatillista yhteistyötä olisi hyvä kehittää kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen välillä, sillä eri toimialojen yhteistyö on keskeinen edellytys onnistuneille ratkaisuille. Palveluita ja yhteistyötä on kehitettävä niin, että saadaan vahvat rakenteet siihen, miten toimia ja puuttua tehokkaasti nuorten hyvinvointia koskeviin haasteisiin, mutta tunnistettaisiin kuitenkin nuorten yksilölliset tarpeet (esim. hoitokertojen määrä). Lisäksi palvelupolkujen selkeydessä ja rakenteissa (esim. vastuualueet ja yhteistyö) on kehittämisen varaa – palveluiden olisi oltava nuorille helposti lähestyttäviä.

Keskusteluissa nousi esille myös tarve nuorten asioista kokonaisuutena vastaavalle ministerille. Nyt lapsivaikutusten arviointia tehdään eri ministeriöissä, mutta yhteismitalliset vaikutusarviointit puuttuvat nuorten asioiden ollessa hajautettuna usealle eri ministeriölle. Tämä altistaa poliittisille päätöksille, joiden kokonaisvaikutuksia nuorten hyvinvoinnille ei ole analysoitu huolellisesti.

- Varmistetaan, että nuoren palvelukokemus on mahdollisimman eheä.
- Selkiytetään palvelupolkuja ja varmistetaan, että nuorten on helppo hakeutua palveluihin.
- Kehitetään tiedonjaon ja -vaihdon käytäntöjä ammattilaisten ja eri toimialojen välillä.
- Pyritään mahdollisimman vakaisiin ja pysyviin hoitosuhteisiin, jotta niissä mahdollistuu pitkäkestoisten ihmissuhteiden ja luottamuksen rakentuminen.
- Nimetään vastuuministeri nuorten asioihin.

4. Ennaltaehkäisevään työhön on panostettava

Keskusteluissa painotettiin ennaltaehkäisevän nuorisotyön ja varhaisen puuttumisen tärkeyttä. Nuoria ja perheitä tulisi tukea ennen kuin ongelmat kärjistyvät. Matalan kynnyksen saavutettavat palvelut nuorille ja perheille (esim. kouluissa ja muissa tiloissa, joissa nuoret viettävät aikaa), koulujen ja vapaa-ajan yhteisöjen vahvistaminen sekä turvallisten ja ammattitaitoisten aikuisten lisääminen nuorten arkisiin ympäristöihin nähtiin tärkeinä toimenpiteinä, jotka lisäisivät varhaisen puuttumisen mahdollisuuksia. Nuorten kokemus palvelujärjestelmästä voi olla usein se, että vasta ”tulipalotilanteisiin” puututaan ja omaa pahaa oloa voi joutua liioittelemaan esimerkiksi mielenterveyspalveluissa, jotta saisi hoitoa ja apua.

Keskusteluissa korostettiin toisaalta kaikille nuorille avoimien palveluiden ja perusnuorisotyön tärkeyttä ja toisaalta sitä, kuinka palveluita on pystyttävä myös kohdentamaan niitä tarvitseville. Ennaltaehkäisevässä työssä tärkeää on tunnistaa erilaiset riskiryhmät sekä nivelvaiheet ja tippumisen paikat. Pohdintaa herätti myös se, miten nykyinen palvelujärjestelmä onnistuu tavoittamaan

haavoittuvassa tilanteessa olevat nuoret (esim. peruskoulun keskeyttäneet ja pakolaistaustaiset nuoret) ja miten palvelujärjestelmä onnistuu vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Myös sateenkaarinuoret ovat ryhmä, joka tarpeisiin vastaaminen olisi tärkeä varmistaa palveluissa.

- Tunnistetaan ennakoivan työn merkitys varhaisessa puuttumisessa.
- Tuetaan varhaista puuttumista esimerkiksi matalan kynnyksen saavutettavien palvelujen lisäämisellä, koulujen ja vapaa-ajan yhteisöjen vahvistamisella sekä turvallisten ja ammattitaitoisten aikuisten läsnäololla nuorten arjessa.
- Vahvistetaan nuorten kokemusta tarjolla olevan avun saatavuudesta.
- Tunnistetaan riskiryhmät, nivelvaiheet ja tippumisen paikat ennaltaehkäisevässä työssä.

5. Väkivallan tunnistaminen ja varhainen puuttuminen

Turvallisuus on olennainen osa hyvinvointia. Pohdintaa herätti se, onko väkivaltalta nuorten arjessa arkipäiväistynyt. Keskusteluissa nostettiin esille väkivallasta puhumisen ja puheeksi ottamisen tärkeys nuorten kanssa, johon ammattilaisille tulisi olla työkaluja. Tärkeänä pidettiin, että ammattilaiset tunnistavat väkivallan eri muodot (esim. vähemmistöerityinen väkivaltalta voi jäädä helposti piiloon) ja pahoinvoinnin kasautumisen, johon tulisi puuttua johdonmukaisemmin. Ammattilaisille tarvitaan koulutusta väkivallan eri muodoista, riskitekijöistä, suojaavista tekijöistä sekä vähemmistöihin linkittyvän väkivallan erityispiirteistä.

Ylisukupolvisen väkivallan kierteen katkaisu vaatii aikaa, kohtaamista ja tutkimustiedon soveltamista käytäntöön. Ratkaisujen on tärkeä perustua tutkimustietoon ja sitä tulisi hyödyntää ja soveltaa nykyistä laajemmin väkivaltailmiöiden ratkaisemisessa. Tärkeänä pidettiin sitä, että lastensuojelussa olisi nykyistä enemmän aikaa kohdata perheitä ja nuoria. Ennaltaehkäisevään työhön ja perusnuorisotyöhön on panostettava myös väkivallan ehkäisemiseksi. Keskustelussa nousi kysymys myös rankaisemisen vaikuttavuudesta ja pakkohoidon käytöstä sekä siitä, pitäisikö pakkohoitoa helpottaa esimerkiksi huumeiden yhteydessä.

Puuttumisen keinot eivät saisi olla ulossulkevia. Nuoren on koettava, että hän on ihmisenä riittävä, vaikka toiminta ei ole hyväksyttävää. Nuorten tietoisuutta esimerkiksi väkivallan seurauksista olisi syytä lisätä. Kohtaamisen, kuuntelemisen, vuorovaikutuksen ja osallisuuden merkitys korostuu myös väkivaltakysymyksissä – nuoren on koettava olevansa hyväksytty ja arvokas. Ulossulkeminen ja yksinäisyys lisäävät riskiä antisosiaaliseen käyttäytymiseen – hyväksytyksi tuleminen ja kuulumisen kokemukset puolestaan ehkäisevät sitä. Jos nuori ei löydä hyväksyntää turvallisesta yhteisöstä, hän voi hakea sitä muualta.

”Nuoret ovat kautta aikojen tarvinneet jonkun, joka juttelee ja kohtaa.”

- Varmistetaan ammattilaisille koulutusta väkivallan eri muodoista, riskitekijöistä, suojaavista tekijöistä, vähemmistöerityisen väkivallan erityispiirteistä sekä väkivallan puheeksi ottamiseen.
- Tunnistetaan, että kohtaaminen ja osallisuuden kokemukset ovat tärkeitä ennaltaehkäiseviä tekijöitä väkivaltailmiöille.
- Varmistetaan ammattilaisille riittävät resurssit väkivallan tunnistamiseen ja ehkäisemiseen. Tarvitaan esimerkiksi riittävästi aikaa kohdata perheitä, lapsia ja nuoria.
- Vahvistetaan väkivaltailmiöihin liittyvien ratkaisujen tutkimusperusteisuutta (esimerkiksi rankaisemisen ja pakkohoidon vaikuttavuus).

6. Mielenterveystaitojen vahvistaminen

Mielen hyvinvointi ei rakennu vain terveyspalveluissa, vaan sen rakentuminen tai heikentyminen liittyvät laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Mielenterveyttä voidaan tukea esimerkiksi kirjasto- ja liikuntapalveluissa, kouluissa ja vapaa-ajalla sekä esimerkiksi ehkäisemällä lapsiperheköyhyyttä ja tekemällä nuorten hyvinvointia ja osallisuutta tukevia poliittisia päätöksiä. Mielenterveyden kokonaisvaltaisen rakentumisen huomioiminen ja ennaltaehkäisevä työ voisi myös vähentää mielenterveyspalveluiden kuormitusta.

Nuorten mielenterveysosaamista on vahvistettava ja nuorten kanssa keskusteltava enemmän mielenterveyteen liittyvistä asioista. On tärkeää viestiä, että myös vaikeat tunteet kuten suru, ahdistus ja epävarmuus kuuluvat elämään. Esimerkiksi kouluissa voitaisiin opettaa enemmän mielenterveystaitoja ja keinoja tulla erilaisten tunteiden ja pettymysten kanssa toimeen.

Myös nuorten mielenterveyden tukemisen kohdalla keskeisenä suojaavana tekijänä pidettiin yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta, kuten nuorten vertaissuhteita sekä nuoren ja aikuisen välisiä vuorovaikutussuhteita kodeissa, harrastuksissa ja kouluissa. Mielenterveyden haasteisiin puuttumisessa haastavana nähtiin esimerkiksi mielenterveyspalveluiden saavutettavuuden vaikeudet ja hoidon liiallinen medikalisoituminen. Diagnoosien etsimiseen taipuvaisessa toimintakulttuurissa diagnoosit voivat viedä huomiota pois nuoren kohtaamiselta ja myötäelämiseltä ja ”vain olemiselta” nuoren kanssa.

”Nuori soitti mulle itku kurkussa, että miten tämä tehdään, jouduin analysoimaan nuorelle tätä, ja tajusin, että on supervaikea tehtävä, ja oli sanottu, että et pääse psykoterapiaan, ennen kuin olet tehnyt tämän nettiterapian.”

- Vahvistetaan nuorten mielenterveysosaamista esimerkiksi opettamalla keinoja tulla toimeen vaikeiden tunteiden ja pettymysten kanssa.
- Tunnistetaan yhteisöllisyys ja vuorovaikutus nuorten mielenterveyttä suojaavina tekijöinä.
- Panostetaan aikuisten läsnäoloon nuorten arjessa kohtaamisten luomiseksi.

7. Koulun ja opettajan merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnin rakentumisessa

Koulu on monelle nuorelle tärkeä arjen yhteisö. Kouluympäristön ilmapiiri, turvallisuus ja vuorovaikutus vaikuttavat suoraan nuoren hyvinvointiin. Kouluilla on suuri vaikutus siihen, että nuoret tulevat arjessa kohdatuiksi ja kuulluiksi, ja kouluilla on merkittävä rooli erilaisten ongelmien ennaltaehkäisyssä. Kaikkien mukaan ottaminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen ehkäisevät tehokkaasti yksinäisyyttä ja ulkopuolisuuden kokemuksia ja tuovat nuoren elämään kokemuksen osallisuudesta, merkityksellisyydestä ja osaamisesta. Nuorelle on tärkeää löytää vertaissuhteita muista nuorista ja kokea yhteenkuuluvuutta. Vertaisuus ei tarkoita vain samaa ikää, vaan se voi perustua esimerkiksi yhteiseen kokemukseen tai kiinnostuksen kohteeseen.

Keskusteluissa pohdittiin, miten koulut voisivat tukea nuoria nykyistä enemmän, jotta jokainen nuori tulisi koulussa kuulluksi ja nähdyksi ja pääsisi osaksi kouluissa rakentuvia yhteisöjä. Kouluissa tulisi olla matalalla kynnyksellä turvallisia aikuisia, joita nuoret voivat lähestyä pienissäkin asioissa. Olisi hyvä pohtia, miten yhteisöllisyyden toteutumista ja vuorovaikutuksen onnistumista opettajan ja oppilaan välillä voitaisiin tukea. Opettajat voisivat esimerkiksi välituntien aikana pitää luokan ovea auki ja olla siten nuorten saavutettavissa – oveen koputtaminen voi nostaa kynnystä lähestyä opettajaa.

”Jos kohtaaminen menee niin, että nuori tulee kuulluksi, se voi voimauttaa ja saattaa nuoren hakemaan vastaavaa kontaktia myös tulevaisuudessa. Hyvät kokemukset voi toistaa itseään, samoin negatiiviset.”

Opettajalla on suuri vaikutus siihen, miten kuulluksi ja nähdyksi tuleminen kouluissa toteutuu sekä millaisiksi kouluyhteisö ja nuorten vertaissuhteet rakentuvat. Opettajien on tärkeää puuttua myös hienovaraiseen kiusaamiseen, rakentaa kaikki mukaan ottavaa ryhmädynamiikkaa luokassa ja tukea nuorten vuorovaikutustaitojen kehittymistä. On tärkeää tiedostaa, että opettajan ja nuorten kokemukset kiusaamiseen puuttumisesta ja vertaissuhteiden toimivuudesta voivat erota toisistaan.

Kouluihin toivottiin lisää resursseja ja aikuisia, joilla olisi aikaa kohdata nuoria. Aikuisten ei tarvitsisi olla opettajia, vaan he voivat olla myös muita koulun aikuisia. Tärkeäksi koettiin, että arjen rakenteet olisivat sellaiset, että ne kannattelisivat myös vaikeissa tilanteissa. Huolta aiheutti esimerkiksi koulupoissaolojen kasautuminen ja niitä olisi tärkeää ehkäistä ja katkaista kierre ajoissa. Esimerkiksi paniikkikohtausta pelkäävän nuoren ei pitäisi joutua lähtemään koulusta kotiin, vaan koulusta pitäisi löytyä turvallinen paikka ja aikuinen tällaisia tilanteita varten.

Parannettavaa olisi aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa, kodin ja koulun välisessä yhteistyössä, opettajien koulutuksiin osallistumisessa ja niiden saavutettavuudessa. Keskusteluissa pidettiin tärkeänä, että koulujen sisäinen vuorovaikutus, tiedon ja osaamisen jakaminen sekä opettajien vertaistuen saaminen toteutuisivat nykyistä paremmin. Lisäksi koulun ja kodin välisen dialogisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön kehittämisessä nähtiin parantamisen varaa. Kotien kovat odotukset kouluja kohtaan ja perheiden asenteet säteilevät myös nuorten asenteisiin. Vanhempainillat ovat keskeisiä dialogisen yhteistyön, vuorovaikutuksen, yhteistyön ja tiedonjaon kanavia. Vanhempien

osallistumisen lisäämiseen vanhempainilloissa tarvitaan keinoja. Koulu ja perheet kasvattavat lapsia ja nuoria yhdessä.

- Tiedostetaan, että koulut ovat keskeinen osa nuorten arkea ja että niillä on keskeinen rooli ongelmien ennaltaehkäisyssä.
- Rakennetaan koulussa yhteisöllisyyttä opettajien, aikuisten ja oppilaiden välillä.
- Tarjotaan nuorille koulussa matalan kynnyksen mahdollisuuksia kertoa ongelmista koulun aikuisille.
- Parannetaan aikuisten välistä vuorovaikutusta niin koulun sisällä kuin huoltajien kanssa ja kehitetään vuorovaikutukseen uusia tapoja.

8. Perheiden ja lähipiirin merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnin rakentumisessa

”Yhden hyväksyvän aikuisen hymy tai muu tärkeä kohtaaminen voi olla merkittävämpi kuin käydyt lisäkoulutukset tai sertifikaatit.”

Perheellä, muilla läheisillä ja vapaa-ajan kohtaamisilla on ratkaiseva merkitys nuoren hyvinvoinnille ja yksinäisyyden ehkäisylle. Nuoret hakevat apua ensisijaisesti lähipiiristään, kuten perheeltä, ystäviltä ja muilta läheisiltä aikuisilta (esim. harrastuksen ohjaaja tai opettaja). Turvallinen koti ja kasvuympäristö muodostavat perustan nuoren hyvinvoinnille, jaksamiselle ja itsetunnolle. Haasteet kotona heijastuvat muihin ihmissuhteisiin ja koulunkäyntiin. Vaikka kodin turvallisuutta on vaikea korvata, välittävä suhde kodin ulkopuolella voi myös kannatella nuorta.

Nuoren ympärillä olisi hyvä olla turvallisten aikuisten verkosto eri elämänalueilla – kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Harrastukset tarjoavat nuorille mahdollisuuksia kohdata välittäviä aikuisia ja kokea osallisuutta, mutta ohjaajilla tai valmentajilla ei aina ole mahdollisuuksia tai oikeuksia puuttua tilanteisiin, joissa nuori tarvitsee apua. Tämä korostaa eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitystä ja tarvetta pohtia sitä, miten eri aikuisilla olisi mahdollisuuksia reagoida nuoren tarpeisiin riittävällä tavalla.

Perheiden tukeminen on keskeinen osa nuorten hyvinvointityötä, ja tukea tulisi tarjota riittävän varhain. Erityistukea tarvitsevien perheiden tunnistaminen sekä häpeän, epäluottamuksen, stigmojen ja tabujen purkaminen ovat tärkeitä, jotta perheet tavoitetaan ajoissa. Osalla perheistä voi esiintyä ylisukupolvista epäluottamusta esimerkiksi viranomaisia kohtaan ja tätä olisi tärkeää purkaa, jotta yhteistyö palvelujärjestelmän ja perheiden kanssa onnistuu. Nuoren hyvinvointi rakentuu yhteistyössä: perhe, vertaissuhteet ja muut läheiset, koulu, vapaa-ajan ympäristöt ja palvelut muodostavat yhdessä sen verkoston, joka nuorta kannattelee.

Ystävyysuhteet ja vertaistuki ovat merkittäviä voimavaroja, mutta eivät yksin riitä: vertaissuhteiden kannattelevan voiman lisäksi niissä voi myös tapahtua nuorta kuormittavia asioita, kuten kiusaamista, ulossulkemista tai huolta kaverista.

”On tosi tärkeää, että on ystäviä – mutta on hirveän raskasta olla ystävä, joka joutuu pelkäämään, että toinen kuolee. Tähän on liian vähän ohjausta ja tukea.”

- Varmistetaan nuorille turvallinen koti ja kasvuympäristö, jotka luovat nuorten hyvinvoinnin perustan. Nuoret hakevat apua ensisijaisesti lähipiiristään, kuten perheeltä, ystäviltä tai muilta läheisiltä aikuisilta, kuten harrastusohjaajilta tai opettajilta.
- Pidetään huolta, että nuorten ympärillä on turvallisten aikuisten verkosto. Välittävät suhteet kodin ulkopuolella voivat myös kannatella nuorta.
- Tarjotaan perheille varhaista tukea ja luodaan luottamusta viranomaisiin.
- Puretaan stigmoja ja tabuja, jotta keskustelu avautuu ja perheet ja nuoret eivät jää kohtaamiensa haasteiden kanssa yksin.

9. Asenneilmapiirin kehittäminen ja avoimen keskustelukulttuurin vahvistaminen

”Kun rakennetaan yhteiskuntaa, jokaisella mahdollisuus, ilman työminääkin, minäpäättävänä toimijana ja yksilönä muuttaa tätä diskurssia.”

Nuorista puhuttaessa yhteiskunnallinen keskustelu on usein ongelmakeskeistä. Keskusteluissa korostettiin myönteisemmän ja rohkaisevamman puhetavan merkitystä, joka toisi esille myös nuorten vahvuuksia. Pohdintaa herätti myös se, että viranomaiskirjauksissa ja koulun viestinnässä sävy on usein negatiivinen ja ongelmakeskeinen. Aikuisten, erityisesti koulun johdon ja viranhaltijoiden asenteilla ja puheilla on ratkaiseva vaikutus siihen, millaiseksi esimerkiksi koko kouluyhteisön ilmapiiri muodostuu. Negatiivisesta ja ongelmakeskeisestä dokumentoinnista ja palautteesta voisi siirtyä kohti myönteisen palautteen kulttuuria.

Puuttumattomuuden kulttuuri on murrettava: yhteisöllisyys, vastuullisuus ja rohkeus puuttua ja kohdata vaikeitakin aiheita ja tilanteita on saatava osaksi arkea. Nuorten asenteita ja keskustelukulttuuria on tärkeä saada vietyä vielä vahvemmin suuntaan, jossa aikuiselle saa ja voi puhua. Psykologisen turvallisuuden lisääminen keskustelukulttuuriin on keskeistä, jotta nuoret ja perheet uskaltavat puhua vaikeistakin asioista ilman häpeää tai pelkoa. Aikuisella ei tarvitse olla valmiita ratkaisuja, vaan niitä voidaan myös pohtia nuoren kanssa. Nuoret toivovat, että aikuiset ottaisivat puheeksi myös pienet huolet ja kysyisivät aidosti, mitä kuuluu. Keskusteluissa huolta nousi esimerkiksi siitä, että nuori voi pelätä rikkovansa toisen luottamuksen, jos kertoo aikuisille olevansa huolissaan toisesta nuoresta.

Vanhemmat voivat kokea joidenkin aiheiden käsittelyn vaikeaksi. Perheitä voitaisiin tukea esimerkiksi tarjoamalla konkreettista apua arkeen ja tukea vanhemmuuteen sekä perheiden vuorovaikutustaitoihin. Aikuisten on oltava tietoisia nuorten asioista ja otettava aktiivinen ja kysyvä rooli, vaikka nuori ei pyytäisi apua. Epäluottamus, stigmat ja tabut vaikuttavat siihen, miten perheet ovat vuorovaikutuksessa sisäisesti ja muuhun yhteiskuntaan. Keskusteluissa nostettiin esille, että nuorten tuntema epäluottamus viranomaistoimijoita kohtaan voi estää hakeutumista palveluiden ja avun pariin ja vaientaa ongelmista puhumista. Tärkeää on, että luottamusta perheen ja yhteiskunnan välille rakennetaan jo neuvolasta lähtien.

Viime vuosien kouluterveyskyselyt osoittavat, että nuorten kynnys kertoa huolista vanhemmille tai opettajille on madaltunut, mutta kehityksen taustalla olevia tekijöitä ei ole tutkittu vielä tarpeeksi (missä tarkalleen on onnistuttu). Vaikka keskustelukulttuuri perheissä ja kouluissa on mennyt avoimempaan suuntaan, samalla on tärkeää tunnistaa, että nuorten ja vanhempien maailmat voivat erota toisistaan, ja kaikesta ei välttämättä käydä avointa keskustelua. Nuorten puhumattomuuden taustalla voi olla myös epätietoisuutta ja pelkoa siitä, keiden korviin nuoren kertomat asiat ammattilaisen kautta kulkeutuvat. Ratkaisuna voisi olla parempi tiedottaminen tietosuojasta ja vaitiolovelvollisuudesta. Keskusteluissa nostettiin esille myös ajankäytölliset seikat: mihin ammattilaiset saavat ja voivat työssään käyttää aikaa.

”Ammattilaisen lakisääteiset velvollisuudet (esim. terveystarkastus) ja läpikäytävät asiat; jääkö näiden lisäksi aikaa muuhun keskusteluun?”

- Lisätään yhteiskunnalliseen keskusteluun positiivisia sävyjä nuorista ja vahvistetaan myönteistä palautekulttuuria.
- Vahvistetaan nuorten uskallusta asioiden puheeksi ottamisesta ja luodaan ilmapiiriä, joissa vaikeistakin asioista saa puhua. Vastuu ei kuitenkaan saa jäädä pelkästään nuorille, vaan aikuisten tulee kysyä nuorten kuulumisia.
- Tuetaan tarvittaessa perheitä vuorovaikutuksessa.

10. Sosiaalinen media ja digitaalinen vuorovaikutus

”Nuoret irrallaan sosiaalisessa mediassa: ”Aiemmin katottiin vanhemman kans Dallasia” versus mitä lapset ja nuoret nykyään näkee netissä ja mikä normalisoituu heidän maailmankäsityksissään.”

Sosiaalinen media nähtiin kaksijakoisena ilmiönä: se voi lisätä pahoinvointia ja altistaa haitallisille vaikutteille, mutta myös tarjota nuorelle yhteisön ja vertaistukea. Moni nuori löytääkin sosiaalisesta mediasta vertaissuhteita, joita esimerkiksi koulun arki ei välttämättä kaikille tarjoa. Monet keskustelijat pitivät tärkeänä, että sosiaalisen median varjopuolien lisäksi tunnistettaisiin myös sen positiiviset vaikutukset nuorten hyvinvoinnille. Pohdintaa aiheutti se, onko asioiden kieltäminen paras keino puuttua nuorten kohtaamiin haasteisiin.

Aikuisten tulisi keskustella nuorten kanssa somen ilmiöistä ja olla perillä siitä, mitä sisältöä nuoret kuluttavat. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että aikuisen kielteinen suhtautuminen someen voi estää nuorta puhumasta siellä esiintyvistä vaikeista aiheista. Some vaikuttaa nuoren maailmankuvaan ja arvoihin, joten sen vaikutukset on tunnistettava – se on osa nuoren arkea.

Keskusteluissa pohdittiin myös sitä, millaista huomiota sosiaalinen media voi nuorelle tarjota ja pystyykö se tarjoamaan aitoa yhteisöllisyyttä ja kohdatuksi tulemisen kokemuksia. Tärkeää on tunnistaa ero huomion ja nähdyksi tulemisen välillä: sosiaalinen media voi tarjota huomiota, mutta ei

välttämättä aitoa kohdatuksi ja nähdyksi tulemisen kokemusta. Sosiaalisen median ulkopuolisia yhteisöjä ja turvallisia aikuisia nuorten elämässä pidettiin edelleen korvaamattoman tärkeinä.

”On ristiriitaista pyytää nuorta olemaan pois puhelimelta, jos kukaan ei ole kohtaamassa häntä.”

Digitaalisia palveluita hyödynnetään monissa nuorille suunnatuissa palveluissa. Keskusteluissa nousi esille, että monet chat-palvelut ovat olleet nuorille tärkeitä ja osalle anonyymisti tapahtuva vuorovaikutus ammattilaisen kanssa voi tuntua helpommalta kuin tapaaminen kasvotusten. Nuorille voisikin olla hyvä tarjota useita erilaisia kanavia, joista nuori voisi valita itselleen sopivimman avun hakemista varten. Tärkeää on pohtia, miten digipalveluita voidaan tehokkaimmin käyttää nuorten tukemiseen.

- Tunnistetaan, että nuorten sosiaalisen median käyttö on kaksijakoinen ilmiö; siinä on sekä nuorten hyvinvoinnille haitallisia että hyödyllisiä piirteitä.
- Pidetään yllä keskustelua sosiaalisesta mediasta nuorten kanssa.
- Autetaan nuoria tunnistamaan somessa ero huomion ja nähdyksi tulemisen välillä.
- Varmistetaan nuorille mahdollisuudet digitaalisiin palveluihin, kuten chat-keskusteluihin, jotka ovat tärkeitä auttamiskanavia.

11. Tiedolla johtaminen ja tutkimustiedon käyttäminen palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa

Monissa keskusteluissa korostettiin tutkimustiedon käyttöä nuorten palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tiedolla johtamista on kehitettävä: tutkimustietoa on paljon ja sen perusteella tiedettäisiin, mitä pitäisi tehdä, mutta hyödyntämisessä on edelleen haasteita. Ratkaisujen pitäisi perustua aina tutkittuun tietoon, ei paniikkiratkaisuihin. Pohdintaa aiheutti se, onko ammattilaisilla tällä hetkellä riittävä osaaminen ja tietotaito vaikeimpien tilanteiden ratkaisemiseen. Tällaisissa tilanteissa eri sektoreiden osaamisesta on tärkeää huolehtia.

Poliittiset päätökset, jotka perustuvat tutkittuun tietoon, voivat edistää nuorten hyvinvointia. Poliittisin päätöksin voidaan vaikuttaa esimerkiksi käytössä oleviin resursseihin (esim. koulut, nuorisotyö ja terveydenhuolto), työn rakenteisiin ja vaatimuksiin sekä vahvistaa ammattilaisten mahdollisuuksia tehdä työnsä niin, että työn velvoitteet ja rajalliset resurssit eivät rajoittaisi nuorten hyvinvoinnille tärkeää ajan kanssa tapahtuvaa kohtaamista palveluissa.

- Varmistetaan, että tutkittu tieto ohjaa palveluiden suunnittelua ja toteutusta.
- Kehitetään tiedolla johtamista tarpeiden mukaan.
- Panostetaan erityisesti vaikeimpien tilanteiden ratkaisemiseen tutkitun tiedon ja eri sektoreiden osaamisen avulla.
- Edistetään nuorten hyvinvointia tutkittuun tietoon perustuvilla poliittisilla päätöksillä.